

نظامِ نوشتاریِ زبانِ فارسی

دکتر فرامرز شهسواری

پروین امیری

انتشارات پارسی‌نامه

۱۳۹۹

سرشناسه	: شهسواری، فرامرز، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: نظام نوشتاری زبان فارسی / فرامرز شهسواری، پروین امیری.
مشخصات نشر	: کرمانشاه: پارسی نامه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۲۱۰۰۰۰۰ ریال 0-973030-978-622-978
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: فارسی — رسم الخط و املا
رِصوع	: Persian language -- Orthography and spelling
موضوع	: خط فارسی — ایران — تاریخ
موضوع	: Persian language-- Iran -- Writing -- History
شناسه افزوده	: ری، پروین، ۱۳۵۲-
رده بندی کنگره	: PIR
رده بندی دیویی	: ۱۰۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۰ ۲۸۰

- نظام نوشتاری زبان فارسی
- نویسندگان: فرامرز شهسواری، پروین امیری
- چاپ: پارسی نامه - ۱۳۹۹ - اول
- قطع: رقعی، ۱۱۲ ص
- قیمت: ۲۱۰۰۰۰ ریال
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۳۰۳۰-۰۰
- طرح جلد: فاطمه یزدانی فر

parsiname1396@gmail.com

فهرست

عنوان	صفحه
پیش گفتار.....	۹
فصل اول خط در ایران	۱۱
۱- تاریخچه‌ی پیدایش خط.....	۱۳
۲- کاربرد خط در ایران.....	۱۴
۱-۱- خط میخی.....	۱۴
۱-۲-۱- کتیبه‌ی بیستون.....	۱۵
۱-۳-۱- خط امپراتوری ساسانی.....	۱۵
۱-۳-۱-۱ خط ساسانی.....	۱۵
۱-۳-۲ خط پهلوی.....	۱۶
۱-۴ ویژگی‌های تاریخی خط فارسی.....	۱۷
۱-۴-۱ عرصه‌ی تأثیر عربی.....	۱۷
۱-۴-۲ تطبیق زبان فارسی با الفبای عربی.....	۱۹
فصل دوم تکواژشناسی	۲۳
۲- تکواژشناسی.....	۲۵
۱-۲- انواع تکواژ.....	۲۵
۱-۱-۲ تکواژ آزاد (free morpheme).....	۲۵
۱-۲-۲ تکواژ وابسته (bound morpheme).....	۲۶
۲-۲- انواع تکواژهای وابسته.....	۲۶
۱-۲-۲-۱ تکواژهای تصریفی (inflectional morphemes).....	۲۶
۱-۲-۲-۲ تکواژهای اشتقاقی (derivational morphemes).....	۲۷
۱-۲-۲-۳ تکواژهای دستوری.....	۲۸
فصل سوم ویژگی‌های خط فارسی امروز	۲۹

- ۳- ویژگی‌های خط فارسی امروز..... ۳۱
- ۳-۱- نارسایی‌های خط فارسی..... ۳۳
- ۳-۲- واو معدوله /XW/..... ۳۶
- ۳-۳- "هـ" ملفوظ و "هـ" غیر ملفوظ..... ۳۹
- ۳-۴- تقدم گفتار بر نوشتار..... ۴۰
- ۳-۵- سه صامت پایانی..... ۴۲
- ۳-۵-۱- حالت اول برای سه صامت پایانی (واژه تمبر)..... ۴۲
- ۳-۵-۲- حالت دوم برای سه صامت پایانی (واژه لوستر)..... ۴۳
- ۳-۵-۳- واژگان بیگانه در زبان فارسی..... ۴۴
- ۳-۶- هم، در زبان فارسی..... ۴۶
- ۳-۶-۱- رسم خط مزه میانی..... ۴۶
- ۳-۶-۲- رسم الخط هم‌های پایانی..... ۴۷
- ۳-۷- تشدید در زبان فارسی..... ۴۸
- ۳-۷-۱- تشدید در ادبیات..... ۵۴
- ۳-۸- کسب مهارت نوشتن (writing)..... ۵۵
- ۳-۸-۱- مراحل آموزش (یادگیری) نوشتن..... ۵۶
- ۳-۸-۱-۱- حرف نویسی..... ۵۶
- ۳-۸-۱-۲- واژه نویسی..... ۵۶
- ۳-۸-۱-۳- جمله نویسی..... ۵۶
- فصل چهارم دیگر قوانین نوشتاری..... ۵۹**
- ۴- دیگر قوانین نوشتاری..... ۶۱
- ۴-۱- نقش نماها..... ۶۱
- ۴-۱-۱- حروف اضافه..... ۶۲
- ۴-۱-۱-۱- حرف اضافه‌ی "به"..... ۶۳

- ۶۶..... ۴-۱-۱-۲- حرف اضافه‌ی "و" (۷):
- ۶۷..... ۴-۲- فاصله- نیم‌فاصله
- ۶۷..... ۴-۲-۱- فاصله‌ی میان حروفی
- ۶۸..... ۴-۲-۲- فاصله‌ی میان واژه‌های
- ۶۸..... ۴-۳- نوشتن مصوت‌های کوتاه
- ۷۱..... ۴-۴- ارزش املائی واژگان
- ۷۲..... ۴-۴-۱- نامطابق‌های املائی ناشی از تحول زبان
- ۷۳..... ۴-۴-۲- هم‌آهنگی املائی ناشی از حروف چند شکلی
- ۴-۳- نام- بق‌های املائی ناشی از کاربرد واژگان و اصطلاحات عربی
- ۷۵..... رایج در فارسی
- ۷۵..... ۴-۵- فعل‌های سین‌اه، ی، است و
- ۷۵..... ۴-۶- واژگان مرکب
- ۷۷..... ۴-۶-۱- فعل‌های مرکب
- ۷۸..... ۴-۶-۲- واژگان مشتق- مرکب
- ۸۱..... ۴-۷- دو تلفظی‌ها در زبان فارسی
- ۸۲..... ۴-۸- کاربرد باید، بایست و
- ۸۲..... ۴-۹- کاربرد "ی" میانجی
- ۸۴..... ۴-۱۰- فن‌آوری یا فناوری
- ۸۵..... ۴-۱۰-۱- از نظر جدانویسی واژگان مرکب
- ۸۵..... ۴-۱۰-۲- از نظر رعایت نیم‌فاصله
- ۸۵..... ۴-۱۰-۳- از نظر نظام تکواژشناسی
- ۸۷..... ۴-۱۰-۴- از نظر رعایت تشدید
- ۸۷..... ۴-۱۱- این، آن
- ۸۸..... ۴-۱۲- آینه، آینه
- ۸۹..... ۴-۱۳- نوشتن اعداد در نوشته

- ۱۴-۴- کاربرد همزه میانی..... ۸۹
- ۱۵-۴- کاربرد گزاردن و گذاردن..... ۹۰
- ۱۶-۴- کاربرد حرف نشانه‌ی را..... ۹۰
- ۱۷-۴- نام‌گذاری حروف الفبای فارسی..... ۹۱
- ۱۸-۴- ترکیب‌های مقلوب..... ۹۲
- ۱۹-۴- نوشتن واژه‌ی "هم"..... ۹۲
- ۲۰-۴- تکه‌اژه‌های تصریفی "تر، ترین"..... ۹۳
- ۱-۴- تکواژ استمرار "می"..... ۹۳
- فصل پنجم: نشانه‌گذاری..... ۹۵**
- ۵- نشانه‌گذاری..... ۹۷
- منابع..... ۱۰۷

کتاب نظام نوشتاری زبان فارسی در باب پیشینه و تاریخچه‌ی خط در ایران به رشته تحریر در آمده است. فصل‌های آغازین آن به طور مشترک در کتاب زبان‌شناسی و مبانی زبان فارسی نیز وجود دارد. نظر به حجم بیشتر کتاب مذکور، ارتباط علمی مباحث آن‌ها، چند فصل آن کتاب در کتاب حاضر نیز گنجانده شده است. مؤلفین تا حد امکان کوشیده‌اند تا دلایل علمی محکمی برای رسم‌الخط واکان زبان فارسی ارائه دهند. هر چند نظر به ماهیت قراردادی بودن خط و نوشتار و خاستگاه اجتماعی آن نمی‌توان به طور قاطع قانونی در این زمینه وضع کرد. همچنین ماهیت چند شکلی نوشتن واژگان بنا به ذوق و سلیقه افراد مختلف و برداشت‌های گفتاری متفاوت از آن‌ها، مراحل کار را بیش از حد تصعیر مشکل نموده است. لذا در این زمینه سعی شده است از یافته‌های زبان‌شناسی استفاده‌ی بیشتری به عمل آید و همین امر سبب شده با حدودی با دیدگاه‌های سنتی و اصول و قواعد بیان شده برای رسم‌الخط فارسی متفاوت باشد. واضح است که بیشتر حروف الفبای فارسی با خط عربی مشترک است اما خط فارسی آن گونه نیست که به طور کامل تابع قوانین خط عربی باشد بلکه استقلال خود را در این زمینه تا حدودی حفظ کرده

است و در بخش تطبیق زبان فارسی با الفبای عربی این مبحث به طور کامل توضیح داده شده است.

در ایران قواعد بیان شده برای رسم الخط فارسی از حدود یک قرن و نیم پیش به این سو متأسفانه بیشتر جنبه‌ی ذوقی داشته است تا آن که به دلائل علمی متکی باشد. لذا همان‌طور که گفته شد مؤلفین یافته‌های علمی جدید به خصوص دانش صرف و نحو، نه بر اساس دیدگاه سنتی یا همان تحریر و ترکیب قدما، بلکه بر اساس دانش زبان‌شناسی، مرفولوژی و نحو استفاده شده است تا بتوان به یک دیدگاه نسبتاً ثابت در زمینه‌ی رسم الخط دست یافت.

مؤلفین به هیچ عنوان ادعا ندارند که کتاب حاضر بی نقص و عاری از هر گونه خطا و اشبه است اما خوانندگان محترم باید به کلیت و دیدگاه‌های ارائه شده توجه داشته باشند. ممکن در موارد جزئی خطاهایی هم وجود داشته باشد. در مجموع به نظر می‌رسد نظام صرف واژه به خصوص بخش تکواژشناسی آن در رفع ابهامات و رفع گمراهی‌های بعضاً متناقض سنتی بسیار راه‌گشا باشد که البته به این موضوعات اعمان نظر بیشتری شده است.

والسلام علیکم

مؤلفین: فرامرز شہسواری

پروین امیری

کرمانشاه، ایران، اسفندماه ۱۳۹۸

fshahsavari@yahoo.com